

Mircea Eliade și muzica românească

O întâlnire cu Mircea Eliade

Aflindu-mă în noiembrie 1972 pentru a doua oară în Statele Unite, pentru aducerea în țară a manuscriselor marelui muzician Ionel Perlea (donate testamentar Uniunii compozitorilor), nutrisem și o dorință secretă: să-l întâlnesc pe Mircea Eliade. Ideea nu era lipsită de legătură cu realitatea, Eliade și Perlea fiind cunați.

Cum „The Council of Leaders and Specialists“, care mă mai invitase, oferea generos oaspeților săi și câteva capricii — de pildă voiajuri sau recomandări pentru a întâlni unele personalități — opțiunea mea a devenit clară: Chicago! Eliade se arătase dispus să mă vadă.

Din centrul orașului, port al imensului lac Michigan, am străbătut cu trenul electric zeci de kilometri pînă la cetatea universitară a statului Illinois. Mă conducea însoțitoarea mea, amabila Doamnă Polly, care înțelegînd că în emoția unei atari întâlniri prezența sa era de prisos, nu dorea decît să-mi arate drumul.

Am descoperit amîndoi casa din Woodlawn Avenue 37, apoi am condus-o pe însoțitoarea mea la stația cea mai apropiată și m-am reintors singur spre casa Profesorului.

Dar în zadar, casa dispăruse.

Nu m-am plîns niciodată de lipsa simțului de orientare și studiile de urbanism făcute în trecut la arhitectură mă ajută să descopăr străzile importante ale unui oraș și să-mi imaginez chiar, din câteva repere, planul său.

Pentru prima oară, în acea seară de noiembrie 1972, mi s-a întimplat însă să intru în panică, să mă învîrtesc ca o veveriță într-o colivie rotativă pe străzile acelea pustii, căutînd casa Profesorului Mircea Eliade. Exact ca în unele din romanele sale!

Printr-un miracol, cînd ora de întîlnire fusese depășită cu totul nepolitic și pierdusem orice speranță, a apărut dintr-odată, în fața mea, casa cu numărul 37 din Woodlawn Avenue.

Marele savant și scriitor român era inclinat în seara aceea mai mult să asculte.

Mi-l imaginasem altfel, poate mai expansiv, dar astăzi — după ce am citit unele din multele sale cărți — înțeleg că un om care a gîndit atît de profund, preferă să scrie sau să tacă, decît să vorbească.

De la 7 seara pînă înspre 3 dimineața, s-au schimbat totuși multe idei. Mircea Eliade era la curent cu tot ce se scrie important în țară, cunoștea uimitor de bine revistele, nivelul ideilor. Mărturisirea sa, cunoscută de altfel, că nu-și poate scrie opera românească decît în limba maternă, era legată de ideea că n-a încetat nici o clipă să se considere scriitor român. De aici, marea sa dorință de a fi cunoscut în țară, nevoia de contact, legitimă, cu cititorii noștri. O întrebare a revenit însă cu obstinație, ca într-o formă de *rondo*:

— Cum ți se pare muzica lui Ionel?

Imprimată în memorie, am descoperit mai adînc cheia acestei obstinații de curînd, citind cartea sa *Amintiri* publicată în limba română, la Madrid.

Am aflat din aceste *Amintiri* că Eliade a cîntat bine la pian în tinerețe — Rachmaninov, Debussy (piese grele!) — că a fost și compozitor, fiind autorul unei opere intitulată *Tomiris*.

Dacă aș fi avut atunci cît de cît cunoștință de vechile sale preocupări muzicale, discuția ar fi putut să fie mai tehnică, ca între specialiști. Așa cred că am conversat în general, despre sincera și profunda mea admirație pentru genialul muzician care a fost Ionel Perlea. De altfel, pe atunci, nu cunoșteam încă excepționalul său poem simfonic *Don Quijote*, nici ultimele sale lucrări, ca să-i fi putut spune mai mult. I-am mai spus de asemenea că Ionel Perlea a fost un muzician care a trăit și a slujit atît de intens și cu atîta devoțiune arta sunetelor, încît tot ce a înfăptuit ca șef de orchestră și compozitor este unic. Nu neg că, pentru compozitor, mai sînt încă multe de făcut, pentru că destinul creatorului e mai aspru decît cel al interpretului.

Seara fusese intensă, pînă la epuizarea întregii energii. Nu și pentru Mircea Eliade, care abia începea să iasă din labirintul său de gînduri și tăceri.

Forma de *lied* (A—B—A) a serii — conversația destinsă în locuința sa, *dinner* prelungit cu vinuri franțuzești la clubul profesorilor Universității din Illinois, apoi din nou conversație tihnită în locuința sa — a făcut ca orele să se furișeze printre ideile dialogului, devenit viu.

Periplul către Chicago avea să se încheie cu un gest simbolic: un generos cadou din cărțile autorului, cu autografe calde. Am intrat atunci în camera sa de lucru unde, pe patru pereți de bibliotecă compactă se aflau exemplarele operelor sale, tipărite aproape în toate limbile pămîntului: în cele mai variate dimensiuni și înfățișări grafice, în toate culorile și nuanțele spectrului, impresia lor m-a copleșit.

Mă afluam ca în inima unei pietre prețioase, care, în loc să strălucească de afară, își răsfîrîngea lumina spre înăuntru, cu o policromie de o intensitate fascinantă.

Puterea spiritului, cînd se multiplică, devine forță megatonică. Am plecat cu un taxi, amețit în toate chipurile, străbătînd lungi bulevarde pustii, viu luminate, pînă în centrul orașului Chicago.

Începea să se lumineze de ziuă și deasupra lacului Michigan plutea o ceață ultramarină.

Theodor GRIGORIU

Mircea Eliade și arta sunetelor

... L-am cunoscut în toamna anului 1982. Tocmai terminasem de compus opera „*Domnișoara Christina*” după romanul său omonim și speram să-mi fie dat să îl întîlnesc pe marele gînditor. În fapt — și acest lucru mi se pare semnificativ — întîlnirea noastră propriu-zisă a fost precedată de o alta, misterioasă, cu totul întîmplătoare, pe una din numeroasele străzi ale New York-ului, în circumstanțe ce păreau să evoce lumea fantastică a scrierilor sale. Pot spune că am trăit atunci revelația universurilor paralele...

Citindu-i nuvelele, fuseseam de la bun început impresionat de muzicalitatea extraordinară a stilului său literar — muzicalitate ce se degajă atît la nivelul microstructurii, din cuvînte, metafore, fraze, cît și la cel al marilor articulații, al formei de ansamblu. Dealtfel, discuția avută cu marele scriitor și filozof mi-a relevat un la fel de important fenomenologic al artei sunetelor.

Experiența sa muzicală era și ea copleșitoare; se afirmase încă din anii copilăriei ca un virtuoz al pianului, avînd și înclinații compunistice: adolescent fiind, scrisese deja o operă, „*Tomiris*”! Interpreta frecvent la pian sonate

de Beethoven, lucrări de Haydn, Brahms, Grieg, Debussy sau Rahmaninov. Demonstrînd și remarcabile calități vocale, avea plăcerea să cînte adeseori doine, colinde și chiar aiii din opere. În anul 1933 a susținut mai multe conferințe despre muzicile primitive, oferind pentru prima dată publicului bucureștean ample analize și exemplificări din folclorul extra-european, sub genericul „*Magia și originile muzicii*”. A avut strînse relații cu muzicologi de prestigiu, ca George Breazu, Constantin Brăiloiu, Alain Daniélou și Harry Brauer. A fost prietenul unor mari muzicieni, printre care George Enescu, Ionel Perlea (care i-a fost și cumnat), Marcel Mihalovici, Monique Haas, Wilhelm Kempff și Leonard Bernstein... În sfîrșit, a iubit în mod special creațiile lui Bach, Mozart, Verdi, Wagner, Webern, Bartok, Berio, demonstrînd și o admirabilă deschidere spre muzica nouă, ca și spre jazz.

Grație dăruirii cu care istoricul literar Mircea Handoca a recuperat o serie de inestimabile manuscrise aparținînd lui Mircea Eliade, oferim cititorilor, ca o elocventă ilustrare a preocupărilor muzicologice ale marelui om de cultură, cîteva fragmente din conferința pe tema „*Magia și originile muzicii*”, susținută în noiembrie 1933 la Sala Dalles din București.

„*Caracterul cosmic — în sens de creație în ritmul cosmosului — al muzicii primitive. Elementele fonice sînt integrate în melodie fără a fi purificate, canonizate; nu există o aseză prealabilă a sunetelor, o umanizare a lor, o smulgere decisivă din materialul viu care le-a provocat pînă atunci (vîntul, apele, fiarele, paserile). Sunetele, în muzica primitivă, se integrează aceluiași cosmos natural, magic, de unde au pornit; observați cum sunetele se înapoiază la originea lor fizică, vitală; ele nu creează un alt univers, estetic, unde să se integreze ierarhic, conform unui canon al emoțiilor estetice. De aceea melodiile nu sînt armonizate; sunetele nu se organizează unele față de altele, ca în mijlocul unui organism muzical*

Vraja ploii

Două elemente: magia apei și evocarea norilor. Virtutea magică a sunetului lichid, a bolboroselii; o nouă creație, o evocare „esențială”. Conform concepției magice, sunetul poate chema obiectul pe care îl reprezintă (prin cuvînt) sau îl evocă (prin fonetică pură). Contactul simpatic, de prefigurare.

Evocarea norilor; element continențial — față de elementul maritim.

Ma mia

Veddi, vechea populație autohtonă a insulei Ceylon, înrudită cu populațiile Senoi din Malacca, Toala din Celebes și grupurile Gond din centrul Indiei.

Cîntec care reprezintă foarte bine momentul cînd melodia se emancipează de valoarea liturgică a sunetului. Melodie pură, legănare; nostalgie. Comuniune cu ritmul vegetal, evo-